

BURUJABETZARA BIDEAN

*SOBERANÍA NACIONAL
Y CUESTIÓN SOCIAL*

Mintegi baten
interbentzioen laburpena

Aurkibidea

El sía de la marmota	
<i>Unai Oñederra</i>	3
BURUJABETZAK	4
Cómo medir el cambio social	
<i>Pablo Solón</i>	4
Nuestro problema es la falta de soberanía	
<i>Quim Arrufat</i>	7
Burujabetza behetik eraikitzen da	
<i>Mixel Berhocoirigoin</i>	11
AUTOGOBERNUA ERREPASATZEN	14
Los derechos se conquistan	
<i>Iñaki Lasagabaster</i>	14
ILDO BERRIAK	17
Independentismo eraginkorra eraiki	
<i>Unai Apaolaza</i>	17
Ikasgaiak Nafarroatik	
<i>Hedoi Etxarte</i>	20
Identitateen eraikuntza	
<i>Idurre Eskisabel</i>	23
ELA ETA BURUJABETZA	27
ELAren III. kongresutik 40 urtera	
<i>Amaia Muñoa</i>	27

El día de la marmota

Unai Oñederra

Manu Robles-Arangiz Institutua

Recuerdo que cuando iba al extranjero, y decía que era vasco, recibía dos tipos de reacciones, dependiendo de la persona que tenía en frente: complicidad, si era de una nación sin estado, y superioridad, si era alguien que ya tenía su Estado. Es más, escoceses y catalanas me miraban con admiración; portuguesas, suecos, italianas, alemanes... perdonaban mi boronada de seguir hablando de soberanía en la era de internet.

El tiempo pasa, las cosas cambian, y aquí estamos nosotras mirando con admiración a Escocia y Cataluña, y ahí tenemos a griegos, inglesas, franceses, holandesas... hablando de soberanía. Cosas de la crisis. Pero ojo, que no todo soberanismo es emancipador. Más allá del soberanismo progresista, que se construye desde la esperanza, existe, y se está extendiendo, un soberanismo basado en el miedo: el conservador.

Todo avanza, sí, pero aquí seguimos hablando de nuevo estatuto y bilateralidad, en el día de la marmota. Una cosa es la economía circular, que hay que impulsar, y otra la política circular, que

siempre vuelve al mismo sitio. Conviene no confundirse.

¿Dónde estamos? ¿Qué ha pasado estos últimos 40 años? ¿Qué lecciones hemos aprendido? ¿Cómo ir creando espacios de soberanía? ¿Qué están haciendo en otros lugares del mundo? ¿Dónde está el motor del cambio social? ¿Está en el gobierno? ¿Está en los movimientos sociales? ¿Es necesario tener un estado? ¿Es suficiente?

Estas preguntas, y más, son las que teníamos en mente a la hora de organizar las jornadas "Soberanía nacional y cuestión social" que celebramos en junio, en Gasteiz. Allí pudimos conocer las lecciones aprendidas por Solón en Bolivia, por Arrufat en Cataluña y por Berhocoirigoin en Iparralde. Las estructuras de Estado son importantes, sin duda, pero subrayaron que hay que poner especial empeño en fortalecer el movimiento social autónomo y en la construcción de espacios de soberanía, creando proyectos concretos

**Denbora aurrera
doa, baina
hemen estatutu
berriaz eta
aldebikotasunaz
hitz egiten
jarraitzen dugu,
marmotaren
egunean**

para la comunidad.

Lasagabaster hizo un repaso histórico del (retroceso del) autogobierno vasco, y comparó la actitud de Madrid con

la que tuvo Canadá con respecto a Quebec: polos opuestos. ¿Podemos esperar algo desde Madrid? La respuesta fue tajante: "aquí nadie quiere negociar. Pero ya sabéis, la libertad y los derechos no se regalan, se cogen".

En este punto, Apaolaza, Etxarte y Eskisabel nos dieron unas pistas sobre cómo ir contruyendo un movimiento soberanista con vocación mayoritaria, que vaya más allá del nacionalismo, y se centre en valores universales como los derechos humanos, la justicia social y la democracia.

Terminó Muñoa haciendo un repaso del recorrido que ha realizado ELA en los últimos cuarenta años, desde su refundación (III. Congreso, 1976), y dibujó los retos que tiene el sindicato, subrayando dos: la equidad de género y la justicia climática.

Soberanía nacional y cuestión social son dos lados de la misma moneda, no la cuadratura del círculo. Constatada la bilateralidad imposible con Madrid, qué necesario es definir una hoja de ruta, definiendo mínimos comunes, para salir de este círculo vicioso. Esperamos que este Gai monografikoak ayude. Que circule.

Burujabetzak

Cómo medir el cambio social

4

Pablo Solón

Boliviako Gobernuaren enbaxadore ohia NBE

**Gobernura iritsi
ginenean buru
gabe utzi genuen
gizarte
mugimendua,
lider guztiak
gobernuaren
lanetarako hartu
genituen**

¿Cómo medimos el avance o no de un proceso de cambio? (En Bolivia no lo llamábamos proceso revolucionario, sino proceso de cambio). No lo deberíamos medir principalmente por el aumento del salario básico. Desde mi punto de vista el elemento central para medir un proceso de cambio es la fortaleza de sus organizaciones y movimientos sociales. Porque el proceso de transformación no lo van a hacer unas cuantas personas que están en el gobierno; lo va a hacer la sociedad. Por ello, el proceso de cambio avanza en la medida en que la sociedad es más efervescente, organizada; sus estructuras tienen más dinamismo, más creatividad; desarrollan propuestas; están más unidas o más solidarias, etc. Este es un tema muy importante.

Pero lamentablemente, en el caso boliviano y ecuatoriano el gobierno empieza a decir: "somos el gobierno del pueblo; por tanto, la función de las organizaciones sociales es respaldar a su gobierno".

Y la mayoría de los dirigentes desde un principio son incorporados al gobierno con un gran argumento. Era muy difícil. Me acuerdo que cuando se llegó al poder, ni Evo ni nadie de los que habían estado cerca habían sido anteriormente altos funcionarios de ningún gobierno. Todos veníamos de las luchas sociales o de la acade-

mia, pero siempre contestatarios, y de repente había que llenar 256 altos cargos: ministros, viceministros, directores, gerentes de empresas y entidades... y la lista no daba. Eso vació de sus liderazgos naturales a estas organizaciones. Con una muy buena intención las descabezamos. Y cuando uno entra al estado, puede tener muy buenas intenciones, y debe tenerlas. Pero la lógica del estado, del poder, es diferente a la de una organización social.

Les voy a dar un ejemplo: yo entré en el área de relaciones exteriores en lo relativo a cómo desmontábamos los tratados de libre comercio. Y resulta que teníamos a los mapuches –indígenas de Chile– enfrentados con el gobierno. En una situación entre el gobierno boliviano y el chileno en el que se trataba de reconstruir la relación, que siempre fue mala, los mapuches querían un apoyo explícito de Bolivia. El

gobierno boliviano, en su lógica pragmática, no quiso meterse en ese rollo; era ganarse una bronca por meterse en asuntos internos de la política chilena. Pero las organizaciones campesinas indígenas bolivianas, si son autónomas, tienen que meterse, porque para ellas no hay fronteras; los mapuches son también indígenas. ¿Qué les importa si desde el gobierno estamos haciendo las cosas desde una lógica distinta? La lógica de las organizaciones es la de la solidaridad, el apoyo. Ahí les muestro cómo la lógica cambia. Somos los mismos dirigentes, pero cuando estás en el gobierno empiezan a primar las lógicas del cálculo político, es una lógica pragmática. No puedes dar todas las peleas al mismo tiempo. Pero los movimientos sociales tienen derecho a pensar que pueden hacerlo, porque siempre hemos sido

así. En el gobierno, no, porque quizá se puede decir: “el conflicto con este sector de la derecha lo ponemos en la congeladora, porque no queremos ganarnos muchos frentes de batalla”. Pero al sector social cuya lucha es contra ese sector de la derecha no le puedes decir que acepte esa lógica pragmática; tiene todo el derecho de seguir peleando. [...]

Este es un problema grave. Por eso, cuando me preguntan si hemos avanzado o no en la década de gobiernos progresistas, sí que hay avance en algunos indicadores económicos y de reivindicaciones. Pero si me preguntan si son más fuertes las organizaciones sociales que hace diez años, mi respuesta es no. Y este es el indicador esencial de un proceso de cambio social. Esto se ha reforzado por una lógica muy complicada clientelar: el gobierno te da una posta sanitaria, una cancha de fútbol, un centro educativo. La organización social que antes pensaba en cómo transformar el país,

Gobernauan sartzen zarenean logika pragmatikoa lehenesten hasten zara. Ezin zaio berdina eskatu gizarte mugimenduari

**Benetako
boterea
gizarte
mugimenduet
an dago, ez
Estatuan**

cómo hacer la Asamblea Constituyente, cómo nacionalizar las minas, el control del territorio... se vuelve una organización que va a pedir cosas al gobierno. Y éste se las

da. Cuando había bonanza económica, no había problema. Es una relación clientelar, prebendalista.

Esto va cambiando la dinámica de las organizaciones sociales. En el fondo, refuerza la idea de que quien te va a dar es el gobierno. Si te portas mejor, te va a dar más. Si lo confrontas, te da menos. Y uno empieza a aceptar esa lógica, cuando debería ser todo lo contrario: el dinero es de todos los bolivianos. Discutamos cómo se emplea mejor y abramos una gran discusión si seguimos por el extractivismo, apostamos por la agroecología, las energías renovables, etc. Pero eso no existe. [...]

¿Qué lección hay que sacar de esta situación?

Algunos dicen que el error fue entrar en el gobierno. Las organizaciones sociales no tienen que meterse en política ni en el gobierno. Yo no soy partidario de eso. Si uno no interviene a nivel de estado, si no captura el poder político, uno va a estar siempre a la defensiva, defendiendo su espacio, pero no pudiendo transformar la sociedad en su globalidad. Pero también es totalmente cierto que si uno entra en el gobierno, en casi todos los casos uno acaba siendo atrapado por esta lógica del poder y se pierde la perspectiva.

Nuestro gran error fue que no jugarnos a preservar desde el principio la fortaleza, la capacidad de

autodeterminación y la independencia de los movimientos y organizaciones sociales, precursoras de este proceso. Preservar eso es crear un contrapoder a

las izquierdas que van a entrar al gobierno. Nuestra propuesta es mantener una doble estrategia, de poder y contrapoder al mismo tiempo. Y el eje está en el contrapoder, porque el verdadero poder está en los movimientos sociales, no en el Estado.

Pero nunca cambiaremos esta relación si, en una situación de éxito porque se forma un gobierno de izquierda, empezamos a poner toda nuestra fe y esperanzas, toda nuestra energía, en el cauce del gobierno y nos olvidamos de que eso, inevitablemente, tiene la suerte marcada. Lo ocurrido después de tantas experiencias a lo largo del último siglo en diferentes países muestra que tenemos un problema, y que debemos fortalecer muchísimo más la capacidad de crítica, de organización de los movimientos sociales, incluso crear otras estructuras nuevas, más fuertes, más poderosas. Y los que vayan al gobierno tienen que saber que están entrando en la boca del lobo, y que no son salvadores. Aquí los únicos salvadores son los propios trabajadores, los movimientos. Y por más buenas intenciones que tengan –he visto personas muy nobles caer atrapadas por esa lógica–, no es un problema del individuo. En algunos casos, los rasgos individuales pueden agravar un problema, pero

después de ver tantos casos es un problema mucho más complejo que la clase de los políticos.

Por eso creo que debemos reflexionar profundamente sobre el tema del poder y el estado. Ustedes lo van a vivir en España porque la dinámica muestra que, por diferentes vericuetos, van hacia un gobierno más de izquierda, más progresista. ¿Cómo actuar? ¿Qué va a hacer esa izquierda en el gobierno? ¿Y la que está fuera, la de los movimientos sociales? Cuando los dirigentes de Podemos, que nos han visitado varias veces en Latinoamérica, y en Bolivia en particular, han tenido una actitud de ensalzar la experiencia boliviana, perfecto, pero hay que tener en cuenta la otra parte, porque si no aprendemos de ello acabaremos como ahora en Latinoamérica, donde se produce el fin del ciclo de los gobiernos progresistas, donde lo que se nos viene es algo mucho más grave porque fuimos incapaces de lograr una verdadera transformación y un verdadero fortalecimiento de los movimientos sociales.

**Gobernuan
sartzen direnek
jakin behar dute
ez direla
salbatzaileak,
salbatzaile
bakarrak
langileak berak
dira**

Nuestro problema es la falta de soberanía

Quim Arrufat

Responsable internacional de la CUP

El proceso catalán es muy viejo. Catalanismo político ha existido desde hace 100 o 120 años. Nunca ha sido independentista en su mayoría. Siempre ha habido corrientes independentistas que lo han planteado en su momento, pero la concepción de la soberanía, profundamente social y radicalmente democrática, ha estado en el corazón de toda expresión política de la clase obrera en Cataluña.

Cuando se constituye el republicanismo federal a finales del siglo XIX por Pi i Margall, desata un montón de corrientes federalistas, republicanistas, que en un sentido u otro aspiran a una cosa que el catalanismo ha aspirado siempre: construir una sociedad radicalmente democrática para uno mismo, y contribuir a reformar el Estado español, que es quien tiene la soberanía sobre nosotros. Eso ha sido una constante que además ha impregnado desde diferentes ideologías, desde la burguesía más progresista en Cataluña hasta el anarquismo catalán.

Siendo esto así, en el catalanismo se han dado dos grandes paradigmas: el paradigma de la clase trabajadora, que ha sido una constante buscando tener una mayor soberanía para uno mismo y una transformación

del Estado español en clave federal, solidaria con las necesidades de la clase trabajadora. Y pivota sobre tres grandes conceptos: soberanía, socialismo (o justicia social) y democracia. Eso es lo que nos inspira a nosotros. Mientras que la burguesía catalana articuló un nacionalismo conservador, muy proveniente de lo religioso, basada en tres grandes premisas: lengua, poder y dinero.

Si analizamos el movimiento independentista en estos momentos, siguen habiendo las dos corrientes. CDC sigue defendiendo que el eje del independentismo en Cataluña es blindar la lengua, blindar la cultura propia, blindar el poder propio, de su burguesía y el poder territorializado en Cataluña, y obtener más dinero. Lengua, poder y dinero.

Aunque en la calle ambos seamos independentistas, porque la independencia es un instrumento que coincide en ambas estrategias, hay una parte importante del independentismo, muchas veces sin sufi-

ciente voz, sin suficiente articulación política, sin suficiente peso en los medios de comunicación, que engloba a un sector más amplio que la CUP y ERC, que sigue pivotando en torno a soberanía, socialismo, democracia. Y que entiende la independencia como uno de los instrumentos, casi indispensables, para decantar los tres ejes.

Esa conjunción de todo ha sido la fortaleza del movimiento independentista, pero puede ser a su vez, su debilidad. Si os fijáis desde las elecciones del 27 de septiembre, en las que damos el pistoletazo de salida al momento constituyente, damos por amortizado el momento destituyente. No da para más seguir criticando y desmontando, alguien tiene que empezar a proponer a buscar una salida, ya que como decía Joan

Burujabetzaren kontzeptua, sakonki soziala eta erradikalki demokratikoa, Kataluniako langile klasearen espresio politiko ororen bihotzean egon da

Fuster "la política o te la haces tú o te la hacen", o propones tú el proceso constituyente o se van a constituir otros.

El 27-S proponemos las elecciones plebiscitarias. Así como en las elecciones

del 2011 decíamos "lo queremos todo", para resumir los tres ejes de la crisis que padecemos. "No nos hagáis elegir entre independencia, justicia social y democracia real. Lo queremos todo." En las elecciones constituyentes del 27 de septiembre nuestro lema es gobernémonos. En términos de soberanía política, de soberanía económica, en términos de independencia del Estado español también, pero gobernémonos en términos de democracia real ya, de democracia popular, de gobernémonos como pueblo, como sociedad, como clase.

Desde el 27-S han pasado muchas cosas y no demasiado positivas. En parte porque a partir de entonces se lanza un ciclo de elecciones electorales en España, que sitúa todo el centro de la atención política y mediática en Madrid, y en las posibilidades de cambios sustantivos en la gobernanza del Estado español. Y eso abre una incógnita que no podemos cerrar nosotros, que la tiene que cerrar el propio ciclo electoral español, pero a la vez paraliza el proceso constituyente en Cataluña. La paraliza porque es muy diferente el desenlace Podemos-PSOE que un desenlace de PP. La paralización del proceso constituyente ha traído consigo que si sumas mayorías muy dispares con un objetivo común, si paralizas el proceso por el objetivo común,

Katalanismoan bi paradigma nagusi eman izan dira: progresista (sozialismoa, independentzia, demokrazia) eta kontserbadorea (hizkuntza, boterea, dirua)

surgen todas las disensiones, todas las naturales disparidades. Dificilmente se puede construir algo conjuntamente desde posiciones tan dispares como las que tenemos nosotros y CDC, más allá del punto en común del proceso constituyente.

Nosotros hemos puesto mucho énfasis en algo, que algunos han llamado prepolítico: la cultura política. Es una cosa intangible, pero que si no la cultivas, si no cultivas la participación de la gente, la autoorganización, la gente, finalmente, es consumidora. Vota y quiere resultados.

Punto. Y eso es un pésimo contrapoder. Con eso estás vendido. Por lo tanto ponemos mucho énfasis en la cultura política y en el tipo de organización política. La forma organizativa determina en gran

parte qué resultados vas a obtener más tarde. También los ritmos, y en ese sentido es complicado.

En esas dos cosas hemos puesto mucho énfasis.

Nos preguntamos si lo que viene es un cambio político o un cambio de élites. Nos preocupa mucho porque el asalto electoral de los movimientos sociales, por ejemplo en el ayuntamiento de Barcelona, lleva 180 personas contratadas desde los movimientos sociales. Nos preocupa la poca precaución que se está teniendo a la hora de mandar y mandar cuadros políticos desde los movimientos sociales a las instituciones, sin fin, sin misión concreta alguna y sin plazo fijado.

Una de las pruebas del algodón cuando un movimiento político interviene en las instituciones es saber qué quiere provocar, quiere ganar y distribuir de forma diferente el mismo presupuesto o subvertir la institución, es decir, crear una institu-

cionalidad nueva. Por eso nosotros intervenimos en el parlamento de Cataluña con el único propósito, primero del proceso destituyente, y después el proceso constituyente. No tiene sentido para nosotros participar en la institución si no es para provocar un cambio del sistema.

Desde los municipios hemos desplegado un programa propio basado en las soberanías. Entendemos que la soberanía no es, simplemente, una cuestión de independencia sí o no. La soberanía es el núcleo, el centro del debate político que tenemos que tener las clases populares en el conjunto de Estado español, y en el conjunto de Europa, es decir, la falta de soberanía: no decidimos nosotros nada, deciden por nosotros, todo el rato, instituciones que no han sido elegidas democráticamente. Esa es la cuestión central. Con lo cual, la soberanía no se construye simplemente obteniendo un marco nacional propio, o una nueva constitución. Esos pueden ser instrumentos que ayuden en algunos casos a recuperar soberanía para la gente, a blindarla de la intervención de otras instituciones o de otros mercados, pero la soberanía no se da por un cambio repentino, simplemente por la independencia sí o no de un estado, porque el Estado español mismo no tiene soberanía (para imponerse a nosotros tiene mogollón, pero para imponerse sobre otros agentes exteriores no tiene ninguna). Las clases populares españolas tiene falta de instrumentos, tam-

Desde los municipios se debe ir construyendo espacios de soberanía

bién, para autogobernarse.

Con lo cual desde los municipios se tienen que ir construyendo espacios de soberanía (desde la apertura de espacios de democracia directa

hasta la remunicipalización de todos los servicios públicos privatizados o externalizados). Las políticas municipales son un buen termómetro para medir si nos dedicamos solamente a redistribuir el presupuesto o si estás construyendo espacios que recuperen espacios de soberanía popular y democráticos.

Como he dicho al principio, las clases populares catalanas siempre han tenido un *leit -motiv* basado en soberanía, socialismo y democracia, es decir, en justicia social y en voz propia para Cataluña. Nunca nadie ha dicho que una soberanía efectiva del pueblo catalán tenga que darse en todos los casos fuera del Estado español. Si hubiera un proceso constituyente democrático y soberano en el Estado español, que reconociera la soberanía plena para Cataluña, podría darse, incluso dentro del Estado español.

Aquí el independentismo no crece por vicio, crece porque hay un Estado español que por activa y por pasiva es incapaz de entender otro sujeto político en el Estado. Cataluña con el Estado español no tiene un problema de plurinacionalidad. Nosotros con España tenemos un problema de soberanía política. Punto. De dónde se deciden las cosas, y quién las decide,

Con España no tenemos un problema de plurinacionalidad, tenemos un problema de soberanía

y cómo se deciden. Y eso es un problema que tiene que ver con el poder político. Quién lo ostenta, si lo ostenta el pueblo catalán o lo ostenta el pueblo español. Es un pro-

blema de soberanía política y eso no se resuelve con un ministerio de plurinacionalidad, para nada. Nosotros en Cataluña tenemos plurinacionalidad para parar un tren. Cataluña tenía menos de dos millones de habitantes al final de la Guerra Civil, y tiene siete millones y medio (y no follamos tanto los catalanes, para nada, no tenemos tantos hijos). Todo el resto de población viene de fuera. Con lo cual, idiomas que se hablan, culturas y religiones que se practican en Cataluña, tenemos como para varios ministerios de plurinacionalidad. Por lo tanto el problema que tenemos con España no es de plurinacionalidad, es de soberanía.

Burujabetza behetik eraikitzen da

Mixel Berhocoirigoin
EHLGko lehendakari ohia

Nekazal mundutik heldu naiz, koadro instituzional eta erabakigunerik gabeko lurralde batetik. Nahiko atipikoa da, beraz, erabakigunerik gabeko koadro batetik datorren norbaitek burujabetzaz jardutea. Subirautza ez da bakarrik lotua, eta ez da lehenik lotua, koadro politiko bati, lotua da mugimendu sozialari. Horretan saiatzen gara: gure burujabetza terrenoan lantzen eta hortik aurrera-tzen. Eta egiten duguna orain garen lekuan, lotu behar dugu ikuspegi orokor batean, bestela ez du perspektibarik.

Subirautzaren gaian bada gogoeta bat, gai nagusi bat, tratatu behar dena: zer esan nahi du burujabetzak gaurko munduan? Gero eta irekiagoa den muga gabeko munduan zer da burujabetza? Nola ikusten dugu burujabetza herriek baino botere gehiago duten multinazionalen boterearen alboan? Nola ikusten dugu herriaren burujabetza konpondu behar baditugu gure lurraldea gainditzten duten auziak, klima aldaketa esaterako? Erabaki behar dugu zer nahi dugu kudeatu eta zer nahi dugu partekatu besteekin. Burujabetza ez da guztia guk kudeatzea. Komeni da hori argitzea ez gaitezen kontraesanetan erori.

Barnera begira, gure herri antolakuntzari begira, beste printzipio nagusi batzuk ezarri behar ditugu ere gai honetan. Subirautza ez da bakarrik goitik datorren zerbait, ez da arkitektura abstraktu bat, ez da armadura bat, lurralde baten gainean jartzen dena. Lehenik eta behin, burujabetza herritarrek bizi dutenenik antolatua dena da. Herritarrek sentitzen eta ulertzen eta bizitzen ez duten burujabetza ez da burujabetza. Posible da sistema subirau bat izatea herritarren dependentzia mantenduz ere. Iparraldetik dakargun esperientzia hori da: koadro instituzionalik ez dugu, baina gure burujabetza eraikitzen ari gara eguneroko bizitik, terrenotik.

Ni nekazaritzatik nator, eta bertatik eraikitzen ari gara burujabetza. Egunero eraiki dezakegu, koadro instituzionalik gabe, baina koadro instituzionala ere behar da, noski. Elikadura, ura, lurra, energia... Antolakuntza ereduak ere oso garrantzitsua da burujabetzaren aldetik, funtzionatzeko modua, zentralista edo parte hartzailea...

Garapen eredu bat zentralizatuago, liberalizatuago, industrializatuago urrunago dago herritarren burujabetzatik. Lokalagoa bada, zirkuitu ekonomiko hurbilagoa, herritarrek boterea eskuratzea dakar. Antolakuntza ereduak urrundu edo hurbildu egiten gaitu burujabetzatik, hori estrukturala da. Kanpoari begira eta barnera begira. Burujabetasuna hasten da bizi den errealitatetik eta eraikitzen da behetik, hori transbertsala da, herri guztietan gertatzen da. Behetik gorako funtzionamendu alternatiborik gabe, ez da burujabetzarik ematen.

Iparraldeko errealitatetik gure esperientzia kontatzera

No imaginamos crear ningún instrumento para EH si no es alternativo en perspectiva y en objetivos

gatoz, harrokeriarik gabe, jakinda koadro instituzionala martxan jartzea zailagoa izan daitekeela, esperientzia lokalak martxan jartzea baino. Baina burujabetza ere partekatzea da, ez da lokalismoa, ez da paretak eta hormak jartzea gure esperientziari.

Gure jardunaren printzipioak dira gure errealitatetik abiatuz tresnak sortzea, medioak, alternatibak, proiektuak gauzatzeko, modu parte hartzailean, transbertsalean, irekian. Abertzale direnekin eta ez direnekin Bidea egiten ahal da abertzaletasunaren sentimendu desberdina dutenekin, eta aberri desberdina dutenen artean ere. Gauza batzuk lortzeko urratsak elkarrekin egin behar dira, luzerako helburu diferenteak duten pertsonekin. Urrats bat edo bi elkarrekin egiteko ez dugu azkeneko helburuan ados egon behar. Adibidez EHLG ez da laborarien afera izan soilik. Bakoitzak bazituen arazoak urrats hori elkarrekin emateko. Luzerako helburua ez zen berdina. Urrats bat elkarrekin eginda,

behar bada beste urrats bat ere egin daiteke. Lehen urrats hori egin gabe ez zen imajinatzen bigarrena egingo zenik. Urratsez urrats egin behar da bidea.

Guri esperientziak hori erakusten digu. Burujabetza piezaz pieza eraiki behar badugu, izanen da urratsak eginez helmuga desberdina duen jendearekin, eta helbururik ez duten jendearekin ere. Batzuk parte hartzen dute epe laburreko helburu material hutsagatik.

Laborantza Ganbara aipatu dut, halaxe eraiki baitzen, jende ezberdinen artean. Tresna bat da. Ez du burujabetza egiten zuzenean, posible egiten du burujabetza gauzatea. Adibidez elikadura burujabetza. Laborari bezala, baina baita euskaldun bezala, mundu honetako biztanle gisa, elikadura burujabetza kontzeptu inportantea da, ezin baztertuzkoa. Ezin du herri batek burujabetza erdietsi elikadura burujabetzarik gabe. Herri bat elikaduran dependientea bada, bere burujabetza ahula da, hauskorra. Kontzeptu politikoa da, unibertzala, herri bakoitzak izan dezan eskubidea bere nekazal

politika erabaki, eraiki eta zaintzeko. Via Campesina mugimenduak du identifikatzen, sinbolizatzen eta ekartzen burujabetzaren kontzeptu hori. Borroka politikoa da hori defenda-tzea (hori da TTIPren kontrako borroka). Ba ote dugu, guk hemen, besteek han, zer elikadura mota nahi dugun aukeraterik? Eskubide horrek beste eskubideak baina gorago behar luke. Baina gaur egun produktuen zirkulazio librerako eskubidea da eskubide gorena. Ekoizpenak behar du lokalizatu kostu gutxien duten lekuetan kontutan hartu gabe ondorio sozialak. Beraz, borroka politikoa da elikadura burujabetzarena.

Gauza bat da eskubidea lortzea, espazio politikoa eskuratzea elikadura burujabetza gauzatzeko, ezinbestekoa da horretarako espazio politiko bat. Eta beste gauza garrantzitsu bat da baldintza teknikoak menperatzea. Ez baldin badira baldintza teknikoak menperatzen eskubide hori gauzatzeko, eskubidea hutsa gelditzen da. Elikadura eskubidea badugu, espazio hori zaindu badugu, behar dugu jakin nola gauzatu teknikoki. Politikoki irabazia dena teknikoki ere posible bihurtu behar da. Eskualde bakoitzean zein da gure errealitatea, zeintzuk gure baliabideak, eta dugunetik antolatu gure ekoizpen sistema.

Gure baliabideak dira belardiak, mendia. Behar dugu asmatu nekazaritza mota bat hori baliatuko duena. Baina sistema teknikoa bada gure baliabideak abandonatzea kanpotik elikadura sartuz, daukaguna abandonatzen dugu, gure burujabe-

tza ahuldua da, eta bide txarrean gaude ditugun erronei erantzuteko, energia eta klima aldaketaren inguruan adibidez. Erabili

lasaiki lasai diren gauzak, eta erabilerera mugatua ezarri muga duten baliabideei. Nekazaritza desberdina planetako puntu desberdinetan. Lekuko laborantza horregatik da lekuko hazien inguruan eraiki-tzen Laborantza industrialia da nekazaritza mekanikoa, berdina da edozein latitudetan.

Ez da lurralde bat bestea baina txarrago. Guk pasa dezakegu negarrez bizitza osoa, "gure lurra ez da Parisekoa bezain zelaia" esanez, edo erabaki dezakegu "guk eraikiko dugu dugunetik, eta hori izango da gure aberastasuna, balioa emango diogu ustez balio ez duen horri". Hori kolektiboki gauzatu behar da beti.

Lurraren kontrola ere garrantzitsua da. Kontrol hori galtzen bada, burujabetzaren zati handi bat galtzen da. Lurra guztiena da eta behar guztiak ase behar ditu. Lurraren kudeaketa da seinale bat gizartearen demokraziaren heina neurtzen duena. Espekulazioa eta lurra kontzentratuago, demokrazia urrunago. Lurraren kudeantza ematen digu termometroa ezagutzeko gizarte baten demokrazia maila eta subirautzaren errealitatea.

Gure kasuan erroka da nola uztartu herrigintza eta laborantza.

Nola sartu nahi dugun laborantza herrian, herriaren osagai bezala, eta nola sartu herriaren eraikuntza laborantzan. Biak dira pieza beraren bi aldeak. Ez dugu ima-

El modelo de gestión de la tierra es un buen termómetro para medir la democracia

jinatzen Euskal Herrirako tresnarik sortzea ez bada alternatiboa bere perspektiban eta helburuetan, eta ez dugu

imajinatzen ere ez bada nonbait osatua, lurralde baten errotua. Gurea hemen da, Euskal Herrian. Gauzak konplexuak dira, entseetzen gira izatea laborari eta jendarteko partaide, Euskal Herrikoak eta mundukoak, behar dugu abiatu garenetik heltzeko transbertsalera, horrela izango da ulertua eta bereganatua jendearengatik. Abiatzen bagara transbertsaliatik etortzeko garenera, ez du funtzionatuko, bidea ideologikoa baita. Garenetik abiatu behar dugu, gure esperientziak hori erakusten digu.

Laburbilduz: Subirautzaren epizentroatik erredua da, sistema ekonomikoaren erredua, garapenaren erredua, eredu soziala, kulturala, energetikoa... Subirautzak ematen digun boterearen bidez hartzen ditugun erabakiek behar dute analizatuak izan iraunkortasunaren mailan, positiboa ala negatiboa da sozial mailan, ekologia mailan, kultura mailan...

Eredua da epizentroatik eta beste gauza oso inportantea da lotura egin behar dela lokala eta unibertsalismoaren artean. Gure inplikazio lokala subirautzarekin ez da lokalismoa. Gu egun animatzen gaituzten printzipioak dira besteak beste nonbait animatzen dituzten printzipio berdinak. Balore hori unibertsala bada bakoitzak bere lurlean egiten duena ez da lokalismoa.

La soberanía alimentaria es una lucha política

Autogobernua errepasatzen

Los derechos se conquistan

14

Iñaki Lasagabaster

Catedrático de Derecho Administrativo de la UPV

Cuando hablamos de autogobierno estamos hablando de Estado, de poder político. El poder político se estructura en tres grandes cuestiones: población, territorio y poder que actúa en ese territorio y sobre esas personas. Hay que hacer ciertas matizaciones a esta idea del Estado: no es lo mismo disponer del poder teóricamente que luego tenerlo prácticamente. Los poderes fácticos condicionan la independencia de los estados. Ahora bien, eso no nos tiene que llevar a concluir que el Estado es innecesario. Es importante tener ese poder aunque fácticamente esté condicionado. Entenderemos como Estado, entonces, un poder sobre una ciudadanía en un ámbito territorial determinado.

Para reivindicar ese poder nosotros hemos utilizado diferentes instrumentos teóricos en la historia:

Se empezó a hablar de la foralidad, y también desde hace algunos años del Reino de Navarra. Esa foralidad se ha reivindicado como instrumento para la recuperación de la soberanía. Reclamando la foralidad teníamos derecho a reclamar una estructura propia. La idea de foralidad no se correspondía con la del siglo XIX. Gracias a la interpretación posterior que ha hecho el Tribunal Constitucional de la cláusula adicional primera, la forali-

**Es importante
tener un Estado,
aunque los
poderes fácticos
puedan
condicionar su
independencia**

dad servía para superar los límites que se establecían en la Constitución.

Otro instrumento que se ha utilizado es el del derecho de autodeterminación. Se ha solido repetir una y otra vez que sólo es aplicable a pueblos coloniales, pero hoy en día eso no lo sostiene nadie. Se reconoce a todos los pueblos, pero no nos brinda los mecanismos para hacerlo valer jurídicamente. No por eso vamos a cesar de reivindicarlo. Podríamos beneficiarnos de él, ser titulares de él, porque corresponde a todos los pueblos.

Y para terminar el derecho a decidir que surge más recientemente. Surge en Canadá después de los dos referéndums que se realizaron en Quebec. El Tribunal Supremo de Canadá dijo algo que me hizo recuperar la fe en el derecho: la constitución no tiene un solo principio sino varios, la democracia, el federalismo, los derechos fundamentales y la protección de las minorías. Si el pueblo de Quebec manifiesta que quiere un nuevo estatus con Canadá, Canadá tiene que negociar de buena fe y tienen que llegar a un resultado, y Canadá tiene que hacer que esa decisión se haga realidad. Es más claro en Escocia. A pesar del acuerdo de unión para siempre de 1707 entre Inglaterra y Escocia, Cameron va a Escocia a preguntar "¿qué queréis?" una vez que el SNP consigue mayoría absoluta. Negocian qué preguntar. Votan y deciden. Eso es el derecho a decidir.

Aquí, después de la muerte de Franco, comienza a armarse la estructura de autogobierno con el Estatuto y el Concierto. No obstante,

no se cumple todo lo que dice el Estatuto. En 1997 se dice en el acto de Gernika que el Estatuto se ha agotado, no nos sirve para avanzar más. En verdad, es el sistema de las autonomías lo que estaba agotado.

En 2000 gana con mayoría absoluta Aznar en España. En esas elecciones el PP queda a 40.000 votos del PNV en la CAV. Aznar cree que en 2001 puede ganar las elecciones en la CAV con Mayor Oreja, pero ganó Ibarretxe. Se inicia la presentación de un nuevo proyecto de Estatuto de autonomía en 2004. En el preámbulo del Estatuto se dice: Euskadi tiene derecho a decidir, se plantea un nuevo Estatuto actualizando derechos históricos para lograr una libre asociación en un estado compuesto, plurinacional y asimétrico. Es una propuesta de Estatuto, por lo tanto está dentro de la Constitución. Se aprueba aquí y hay que negociarlo en Madrid. En Madrid lo rechazaron de plano, y no se habló más. Se cerró la puerta a

El PNV no estuvo por la defensa del proyecto de estatuto de Ibarretxe, y la Izquierda Abertzale estaba a otras cosas

cualquier debate sobre esto.

Ibarretxe volvió aquí y no pasó nada. No se quiso movilizar a la ciudadanía. Esto debilita. Se plantea una ley de consultas en 2008, una

huida hacia adelante que el constitucional dijo que era inconstitucional, y se acabó. El propio PNV no estuvo por la defensa del proyecto de Estatuto, y menos por la ley de consultas. Y la Izquierda abertzale estaba, también, a otras cosas.

¿En qué situación estamos ahora?

1. Tenemos una debilidad política absoluta en nuestras instituciones de autogobierno. La característica de un Estado es el parlamento, el gobierno y el poder judicial. El parlamento es inviolable, su presidente dice cómo funciona el parlamento, quién entra y quién no. Eso es así en todo el mundo. Sino no es un parlamento. Sin embargo, el presidente del parlamento vasco fue procesado. Se le dijo que tenía que disolver

El Estatuto no sirve, no lo están cumpliendo desde que se creó

los grupos parlamentarios, no lo hizo, y le aplicaron el Código Penal. La respuesta no fue contundente. Hubo un periodo en el que estuvieron procesados también

Ibarretxe y Patxi López. ¿Qué autonomía tenemos y qué poder si nos procesan a todos?

Por eso es importante el concepto de Estado. Porque si eres Estado, aunque estés en una federación, te tienen que respetar tu carácter de Estado. Nadie puede afectar a tus instituciones, porque son las tuyas, y tu legitimidad es la de tu pueblo. Si no es así, si no conseguimos estructura de Estado, siempre tendremos una autonomía condicionada. Las reivindicaciones forales están dentro de la Constitución y un cambio de gobierno puede afectar de manera significativa en nuestro poder. Por eso hay que reclamar una estructura política de Estado, con independencia de que después seas independiente o tengas otro estatus.

2. En cuanto a la participación en las instituciones centrales del Estado, en el senado no pintamos

nada, y el senado en sí no tiene prácticamente poder. En el Tribunal Constitucional, nosotros no nombramos a ningún miembro, no participamos en eso. Lo lógico es que si el Estado es plurinacional que nosotros también participásemos en ello. Tenemos que reclamar el poder judicial. Un estado requiere de un poder judicial propio, como tienen los landers en Alemania.

3. Y con respecto al ejercicio de las competencias que nos concede la autonomía, se ha producido una importante pérdida y muchas de ellas no se han desarrollado. Por eso dijimos en el 97 que la vía del Estatuto es una vía agotada. Pero también se están adoptando decisiones que el Tribunal Constitucional está dando por buenas, que limitan nuestra capacidad: limitación al endeudamiento, límites sobre financiación, aumento de horas lectivas en educación... Hoy en día tenemos un Tribunal Constitucional que da vergüenza ajena, y se ve en sus propias sentencias en las que suele haber 4 votos particulares en contra, de un total de 12 miembros.

Para acabar, estamos en una situación en la que el gobierno y nuestras instituciones están muy demediadas, con un poder muy condicionado, y, políticamente, esto se manifiesta claramente: la sensación que reina es el miedo, "que nos dejen como estamos, a ver si nos van a quitar el Concierto".

La participación en las instituciones centrales del Estado no sirve para nada, y esas instituciones están en una terrible crisis. El Estatuto no sirve para atraer mas competencias, no lo están cumpliendo desde que se creó. No sólo eso, el Tribunal Constitucional con su jurisprudencia está, cada vez más, cerrándonos las puertas a otras interpretaciones que podrían tener ciertas normas.

Antes he dicho que he recuperado mi fe en el derecho... de Canadá. Porque su Tribunal Supremo ante esta cuestión dijo que "en virtud de los cuatro principios de la constitución estoy obligado a negociar". Sin embargo aquí nadie quiere negociar. Pero ya sabéis, la libertad y los derechos no se regalan, se cogen.

Ildo berriak

Independentismo eraginkorra eraiki

Unai Apaolaza

Independentistak sareko kidea

Posible ikusten duzue %80ko independentismo aktibo bat? Seguru aski ez, eta zuekin ados nago, gaur egun independentismoa pentsatzeko ditugun moduekin hori ezinezkoa delako. Baina, beste erreminta batzuk, beste ikusmolde bat, beste ideologia bat erabiliko bagenu, nik uste dut %80ko independentismo aktibo bat posible dela, urte gutxian.

Nire helburua da orain arte independentismoa pentsatzeko izan ditugun aurreiritzi, modu, erreminta, ideologia... zeintzuk izan diren agerian jarri, eta aurrera begirako ideia batzuk botatzea. Beharrezkoa da helburu konkretu baten alde, kasu honetan estatu bat hemen Euskal Herrian, ahalik eta jende gehien jartzea.

Independentismoa 3. fase batean sartzen ari da. Gauzak ondo, definitiboa izan beharko lukeen fase batean. Hau da, estatu bat lortzeko fase batean sartzen ari dela, eta horren kontzientzia izan behar dugula. Lehen fasea Sabino Aranarekin sortu zen, euskal nazionalismoaren sorrerarekin. 60. hamarkadan, ETAren sorrerarekin, independentismoa beste fase batean sartu zen. Eta gaur egun, nik uste dut, beste fase batean sartzen ari dela,

nahiz eta oraindik horren kontzientziarik ez izan. Konturatzen baldin bagara, fase hauek guztiak krisi batzuen ondorio dira. Eta krisiak, batez ere, subjektua artikulatzeko ditugun erreminten krisiak dira. Sabino Aranak ideologia nazionalista hartu zuenean, azken finean Karlismoak zuen helburu berari eusten zion, foruak gordetzeari eusten zion, baina Karlismoak artikulante eraginkor izateko gaitasuna galdu zuenez, ideologia nazionalista hartu zuen artikulazio hori egin ahal izateko.

60. hamarkadan berdin. PNVk edo nazionalismo klasikoak ematen zituen erremintak ez zuen ahalbidetzen hemen artikulazio eraginkorrik egitea independentismoari begira, batez ere hona, Euskal Herrira, lanera jende asko etorri ginelako. Etorri berria subjektu askatzailean integratzeko nolabaiteko sarrera eman behar zitzaion, eta erreminta berrien bila, marxismoarekin elkartu zen nazionalismoa.

Gaur egun, nik uste dut horrelako krisi batean gaudela. Eta, lehenago esan bezala, lehenik eta behin garrantzitsua da krisi horren zergatiak edo krisi horretara eraman gaituzten mundu ikuskerak eta ideologiak agerian jartzea. Deseraikitze bat egin behar da, hau da, erlatibizazio bat. Zertarako? Jakiteko azken finean guk independentismoa pentsatzeko moduak eraikiak izan direla.

Eta eraikiak diren neurrian, deseraikiak izan daitezkeela, baliagarria den hori aprobetxatu dezakegula, eta beste zerbait hartu. Eta hori, tontakeria dirudien arren, oso

El independentismo ha entrado en una tercera fase, que debería ser la definitiva: la fase de la consecución de un Estado

gauza inportantea da. Eta batez ere, independentismoa nazionalismoaren bitartez pentsatzen jarraitzen dugulako.

Nazionalismoa estrategia bat da.

Bere erreminta nazioa da, eta nazioaren bitartez egituratzen saiatu gara. Beraz, nazioa ez da subjektu politikoa. Subjektu politikoa eraikitzeko modu bat da. Eta nik uste dut gauza hauek hasi behar garela argitzen, ze askotan nahas-mahas batean gaude subjektu politikoaz hitz egiten dugunean. Ez dakigu zer den subjektu politiko bat. Partidu politikoak ote diren, klasea ote den, nazioa ote den, emakumeak ote diren... nik uste dut gauza hauetan zehaztasuna behar dugula, batez ere eraginkortasunean irabazi ahal izateko. Eta interesatzen zaidana da, niri behintzat, eraginkortasuna helburu politikoak lortzeko garaian.

Beraz, guk nazionalismoaren bitartez egituratu izan dugu subjektu independentista. Estrategia bat izan da. Eta estrategia guztiak bezala jada kritikatu dezakegu, hobetu dezakegu, beste erreminta edo bide batzuk planteatzeko gaitasuna izan dezakegu... baina lehenago erreminta moduan erlatibizatu edo deseraiki egin dugulako.

Kritika, euskal nazionalismoari, ez diot egia edo gezurraren puntutik egiten, baizik eta eraginkortasunaren aldetik. Eta, batez ere, nazionalismoak XIX. mendeko jendarteei erantzuten diela. Gaur egungo jendartea baino askoz ere homogineoa-

El nacionalismo ha sido una estrategia que ha dejado de ser eficaz para el independentismo

goak ziren jendarteei. Gaur egun Euskal Herriri begiratzen baldin badiogu, jendarte heterogeneo baten aurrean gaude. Hau da, hiru nazio sentimendu diferente daude, gutxienez,

batez ere nagusiak. 3 hizkuntza daude, 2 nagusi eta bat ez horrenbeste. Eta horietako bat kontuan hartuz, subjektu politikoa egituratzeko lehenago aipatu dudana %80ko independentismo bat aktibatzea ezinezkoa egiten da. Eta horrek paradoxa asko sortzen dizkigu, horrek kontraesan asko sortzen dizkigu, eta horrek ezintasun asko ere sortzen dizkigu. Nire saiakera da nolabait ezintasun horiei irtenbide bat ematea, beti ere, eta hau azpimarratu nahi dut, helburu politiko berak izanda. Hau da, estatu bat, nire kasuan euskalduna, sozialista, edo justua deitu, nahi den bezala, feminista ere bai... Baina helburu berak mantenduz beste estrategia batzuei begira jartzea da kontua.

Gaur egungo egoera biñeta batean emateko, nazioa izan daiteke itsasondora garamatzen eta ezin askatu dezakegun altxor kutxa bat. Nazioagatik ikaragarri borrokatu dugu, nazioagatik sufritu egin dugu, nazioa dela-eta izugarriko sufririoak pasa ditugu, eta halako batean ari gara konturatzen, ez badugu askatzen itsaso hondora eramango gaituela eta hil, edo desagerrarazi egingo gaituela. Beraz, nik uste dut askatu egin beharko genukeela horrenbeste maite dugun altxor kutxa hori, itsas azalera atera ahal izateko eta igerian uharte berrira joateko, lur berri bat zapaltzen hasteko.

Beraz, lehenik eta behin, nik uste dut independentismoak biraketa Kopernikar bat egin behar duela. Erreminta zena, nazionalismoa, nik uste dut helburu bilakatu zaigula, eta eraginkortasun politiko guztia galdu egin dela. Zergatik? Eraginkortasunari baino gehiago egiari begiratzen zaiolako. Beraz, biraketa Kopernikar hori egiten ez badugu, hau da, justifikatzen baldin badugu estatu bat euskal nazioa babesteko edo gordetzeko, azken finean ari gara esaten subjektu independentista artikulatzeko bakarrik nazionalismoa erabil dezakegula. Eta bistan da, abertzaletasunarekin estatua lortzeko adinako subjekturik sortzerik ez dago.

Beraz, esan dut nazioa ez dela subjektu politikoa, beraz zein da subjektu politikoa? Etorkizunera begira nahi bera duten pertsona multzoa, eta gainera horren kontzientzia duena. Subjektu politiko bat

marratzen denean beti gutarren eta besteen arteko muga jartzen da. Eta muga hori izango da konfrontazioa sortuko den lekua. Adibidez, ideologia nazionalistarekin muga jartzen da euskaldun-español edo euskal nazioko kide sentitzen direnen eta ez direnen artean. Gero euskal naziokoa sentitzea definituko dugu mila eratarata, noski estrategia politiko bat delako, definituko dugu hizkuntzarekin edo ez dakit zerekin. Baina lubakia da euskal nazioko kide sentitzen direnen eta ez direnen artean.

Beraz, nik uste dut hegemoniaren logikara salto eginez gero, emango ligukeena da ardatzak momentuan eraginkorrenak diren ardatzetara mugitzea. Independentismoak gaur egun duen egiteko garrantzitsuena

Lo tarea más importante que tiene el independentismo es hoy en día generar nuevas zonas de confrontación

da konfrontazio gune berriak sortzea, beti ere eraginkortasunaren parametropean, eta nik uste dut alor sozialak hor ematen dituela pista asko. Konfrontazio gune berriak zehaztu, eta ho-

rretan oinarrituta errelato berri bat sortu beharko du.

Eta bukatzeko, ñabardura txiki bat, ze beti gaizki ulertzen zait, auzi identitarioa eta sozialaz... bereizten dira bi ardatz ezberdin bezala. Nik bateratu egiten ditut. Ematen du batez ere euskaraz bakarrik euskararen inguruan hitz egin daitekeela, eta ez, euskaraz hitz egin daiteke edozein gaietaz, eta horrela eginda bi ardatz horiek apurtu egiten dituzu.

Ikasgaiak Nafarroatik

Hedoi Etxarte

Katakrak-eko kidea

Duela oso-oso urte gutxi, 2012an, betetzen ziren 500 urte Nafarroako erresumaren enegarren galeretako batena, eta horren harira, eta urte batzuk lehenagotik, egon ziren mugimendu sozial gisa funtzionatu izan zuten taldetxo batzuk... ezagunena seguru aski Nabarralde izango zen. Jende askok, zorionez, ezkerretik beldurra sentitu zuen, beste batzuk esan zuten "beno, hobeto horrelako zer bait sortzea" eskuinak egin ditzakeen diskurtsoak neutralizatzeke... eta beno, egon ziren diskurtsoak, gutunak, elkarrizketak eta abar Noticiasen, Garan eta Berrian. Historiagrafia atzerakoi horri zorionez egon ziren erantzuna eman zioten liburuak: ezagunena seguru aski Santi Leoneren "Euskal Herria imaginario baten alde" izan zen. Baina egon ziren gehiago, "Gu Nafarroak" bezalakoak, konparatu zutenak Nafarroak joka zezakeen bide desberdin hori, beti ere identitatearen mailan.

Kontua da bitartean, hain justu urte horietan beraietan, 2008an krisia hasi zela, 2011n gertatu zen M15a, bereziki Iruñean, gerora gertatu izan diren funtsezko abiapuntuetako bat; 2011n ere bai bukatu zen ETaren ziklo armatua; garai berean gutxi-gorabehera eraitsi zuten Euskal Jai; greba orokor asko izan ziren... eta arrazoi ezberdinegatik Nafarroan sinergia ezberdinak egon ziren mugimendu sozialen artean. Gainera ez zen egon, batzuk

espero zuten bezala, Nafarroko erregimenaren partetik irakurketa partidista bereziki eraginkorrik, alegia, 5 mende bete ziren, baina kenduta erreinua Y grekoarekin idazten hasi zirela, eta horrelako turismo kanpaina batzuk, aurreko urteetan egin zirenen oso antzekoak, ez zen ezer egon. Horren arrazoietakoa bat, nire ustez da, erregimenak ez zuela hori ospatzeko beharrik. Gaur egun, eta zentzu horretan Ivanen liburuan ere bai, beste liburu batzuetan bezala, aztertzen da Nafarroan egun dauden totem kultural gehienak boterean egon diren 30 familiek, edo erregimenak, kanalizatu dituztela. Eta nahiz eta hori egon diren ezker muturraren berrirakurketa batzuk, nire ustez nahiko prekarioak, San Ferminen inguruko errelatoak esateralp, berez babesten ditu maila kulturalen atzerakoen tesiak. Gauza bera gerta daiteke Javierarekin, Osasunarekin... Edozein kasutan, horrek erreakzio gisa eman zuen giro batzuetan abertzaletasuna irudimenezko proiektua delakoren subertsio ideia hori, onartzearena "bai, abertzaletasunak asmatzen du aberri bat, eta ze problema dago?".

Esan nahi dudana da bulkada historizista hori txikitzen zen heinean, krisi ekonomikoarengatik krisi sozial bat piztu zela Nafarroan, eta hasi zela konturatu gabe "destituzio fase oso larri bat". Nafarroan atera dira milaka pertsona kalera oihukatzerara "1, 2, 3, 4, que devuelvan lo robado". Eta ustelkeriari buruz pixka bat begiratzen duzunean, 1.000-3.000 euro bilera batzuegatik, hori da

low cost ustelkeria, gertatzen dena da erein duzula gizartean mugimendu sozial ezberdinetatik urgentzia bat. "Beno, ez da asko, baina bada". Eta hori da, ziur aski, azken urteotan EAE eta Nafarroa gero eta gehiago bereizten hasi den zerbait, eta da jendea oso adi dagoela. Eta hori gaur egun erakundeetan daudeneke ere sentitzen dute. Akats txiki-nagatik zure filetakoek edo parean dituzunek eskatuko dizutela dimisio bat, edo itzul dezazula...

Bitartean, eta hau ere bada Nafarroa eta EAE bereizi izan dituen zerbait, 2011tik ikusi izan genuen "hemen hobeto bizi gara" ideia horren urratzea, eta hori nik uste prentsa, tamalez, EAEn oso eraginkorra dela. Ordura arte oso izen ona zuten egiturak (udala, gobernua bere autogobernuarekin, Osasun-bidea...) hasi ziren txarra izaten. Esaterako, Nafarroako ospitaletako sukaldeak pribatizatu zirenean, eta

En Nafarroa se entendió que el régimen no era solamente UPN

bertako janariaren kalitatea aztertu zenean. Eta askotan mugimendu sozialen arrakasta hori da: jendeari urgentzia helaraztea. Nik ez dakit nola funtzionatzen duten Osakidetza ospitaleak, ez dakit publikoak diren, ez dakit bertako elikagaiak oso onak diren eta abar. Baina esan nahi dudana da, berez eta objektiboki, afera soziala aztertuko bagenu, agian ez da hain gauza larria. Eta hori dute arrakasta mugimendu sozialek, hori gauza larritzat detektatzen badute. Hau da, esaterako, azken hilabeteotan, Nafarroako erregimena, oraindik existitzen dena, egiten saiatu dena unibertsitateko klinikarekin. Saiatu zen oso azkar esaten gizarteari aurretik zegoen hitzarmen hori oso ona zela, eta ezin izan zuen. Pultsu hori ezin izan zuen mantendu, ezta ospitale horretan lan egiten zuten askorentzat.

bertako janariaren kalitatea aztertu zenean. Eta askotan mugimendu sozialen arrakasta hori da: jendeari urgentzia helaraztea. Nik ez dakit

Destituzioa

Destituzioa Nafarroan gertatu da oso maila desberdinetan. Alderdiena nik uste dut baita ere izango litzatekeela aztertzekoa, eta hori bereziki alderdi sozialistak jokatu duen rola. Eta hau da kontu inportante bat. Esaterako, Nafarroan ez dakigu zer gertatuko den datozen urtetan, baina orain arte nik uste dut egin dela identifikazio bat oso egokia EAEn inoiz egiten ausartzen ez dena ia inor. Erregimen bat zegoela Nafarroan ulertu zuen jende askok, seguru aski Ricardo Feliuren tesiek eta abar lagunduko zuten kontu horretan. Eta erregimen bat ez da alderdi bat, ze alderdiek beti dauzkate, logikoa denez, alderdien arteko interesak, eta nahi dute-na da haiek egon boterean, eta ez besteak. Nafarroan ulertu zen erregimena ez zela bakarrik UPN. Erregimena zela PSN, erregimena zela kasta sindikal jakin bat, UGT eta CCOO bezalakoa... PSN hondoratu zen, UPNk estrategia aldaketa ba-

tzuk izan zituen okerrera joan zirenak, ustelkeriagatik UPNren base sozialeko parte batzuk abstentziora jo zuten edo, inklusio, bozka insospetxatu batzuetara (M15aren ondorioz sortu ziren hauteskunde auke-

Nafarroa es el único sitio dónde no se necesita al partido socialista para la fase destituyente

ra berri horiek gabe ezin da ulertu azken urtetako ziklo elektoralak). Eta antzera baita ere malla sindikalean. ELA eta LABek igoerak izan dituzte, aldi berean sortu dira sindikatu munstroak, AFAPNA bezalakoak eta abar, horrelako Frankenstein amarillistak, arrakasta handia izaten ari direnak. Baina baita ere, jendeak identifikatu duelako ordura arteko sindikal-gintza jakin bat erregimenaren parte zela. Eta orain, kasik edozeren alde egoteko prest daude. Aldi berean, gizarte eredu jakin baten amaiera; AHTren aurkako posizioak oso hedatuta daude Nafarroan, Esa-ko urtegiak, Cilveti-ko urtegia, gelditzea lortu dena, eta abar eta abar.

Nafarroa eta subirautza

Nik, zentzu honetan, uste dut, eta gauza batzuk ondo egin dituela ez diot ukatuko, baina Uxue Barkosek hanka sartu zuela Nafarroako lehendakartzara iritsi eta esan zuenean bera zela gehiengo ez abertzalea zuen erkidego autonomo bateko lehendakari abertzalea. Aukera izan zuen esateko bera zela justizia sozial handiago bat nahi duen komunitate politiko bateko eta gehiengo duen parlamentu bateko lehendakaria. Nafarroa salbuespen posizio baten dago. Destituzio fase bat hasi delako. Ez dakigu zenbat iraungo duen, dakiguna da destituzio fase

horretan dela leku bakarra Espainiako errein osoan alderdi sozialistarekin kontatu behar ez duena. Eta hori ez da edozer. Esan nahi dut, hori ez da gertatu Gipuzkoan aurreko lege-gintzaldian aurrekontue-

kin, hori ez da gertatzen gaur egungo Bartzelonan, eta hori ez da gertatzen Madrilen. Horrek aukerak irekitzen ditu, eta horrek sartu du Nafarroa konturatu gabe Estatutarekin oso krisi sakonean. Katalunia eta gero Nafarroa da 17 legerekin Konstituzio Epaitegian lege gehien dituen erkidegoa gaur egun. Eta lege horiek dira izugarri anitzak, eta beraz, orain sartuko gara oso fase interesgarrian, zeren jada ez da nahikoa izango, eta horretan saiaturako gara, esaterako Convergenciak 3 hamarkadatan Katalunian egin nahi izan duena: horrelako kompetentzien antzerki batean Madrileran joan eta gauzak saiatu, eta parte bat emango digute... Ezingo du, ze 17 lege horiek dira Nafarroan legegintzaldi honetakoak eta aurrekoak. Horrek esan nahi du orain arte ezagutu dugun, inklusio gizarte eredu mantentzeko, apustua handitu beharko dela. Eta orduan, edo instituzioetatik hasten da hor eratzeko prozesu bat, ez dakit norantza joko lukeen zerbait, edo kaletik bultzatuko da, edo Nafarroak ezagutuko du izugarritzko atzeraldia, gaur-gaurkoz ezagutzen duen egoera arraro horrekin.

Eta letren fakultate baten gaudenez, eta bukatzeko, erabiliko dut literaturako analogia bat. Walter

Benjaminnek lagun bati idatzi zion, eta proposatzen zuen Loti Ederraren interpretazio alternatibo bat. Interpretazio alternatibo horretan ez zen iritsiko printze bat muxu bat emango ziona eta Loti Ederra esnatuko zen, baizik eta gazteluko sukaldian, gazteluaren azpi-azpian zeuden sukalde horietan, sukaldari nagusiak zaplasteko bat emango zion sukaldari laguntzaileari, eta zaplasteko horrek gaztelu guztian izugarritzko zarata piztuko zuen, eta orduan esnatuko zen. Printzea berandu iritsiko zen. Walter Benjaminnek proposatzen zuen ipuinaren berrirakurketa hori, klasearen ikuspegitik, ikusteko gaitasuna egongo dela fase berri honetan kaletik erabakitzeko munduarekin, estatuarekin, guk geuk zer gizarte eredu izan nahi dugun, eta ez dadin gertatu orain bizi dugun erregimen konstituzionalean, edo 1930eko hamarkadan, edo XIX. mendean birritan gertatu zen bezala, lau bilera itxitan, 10 laguneko artean, erabakitzea milaka laguneko bizitzak ze forma izango duen kontu sozialean, baina baita ere munduarekin izango duen artikulazioan. Beraz, erabil dezagun krisi hau. Eta ea hedatzen den, zergatik ez, EAera.

Después de Cataluña, Nafarroa es la comunidad que más leyes tiene en el Tribunal Constitucional

Identitateen eraikuntza

Idurre Eskisabel

EHUko irakaslea

**Mi parte
euskaltzale y mi
parte feminista
han estado
divorciadas
durante mucho
tiempo**

Nik hemen plazaratuko dudan gogoeta sorta, koherentzia ematen saiatuko naizena, Lorea Agirrerekin batera partekatutako gogoeta da. Hau da, nolabait nik esango dudanaren autoretza biona da. Eta feminismo-tik gatozenez, eta feminismoaren irakaspen handienetako bat, eta lelo nagusienetako bat, pertsonala politikoa dela denez, pixka bat abiatu nahiko nuke hemen agertu nahi dudana juxtu gogoeta hauen oinarrian dagoen mami pertsonal horretatik. Hau da, Lorea eta biok zergatik gatozen, edo zergatik ari garen hau proposatzen.

Funtsezko arrazoia da bion bizi jardun handienetako bat euskalgintzaren alorrean egon dela. Biok oso gattetatik Egunkarian aritutakoak gara, gero Berrian, orain bera Jakinen dago, ni EHU-n irakasle, baina esango nuke gure bizi muina hor egon dela parte batean: euskalgintza esaten zaion eremu... askotan borrokaleku eta eremu definikaitz horretan.

Hori izan da gure bizitzaren parte bat, eta bestetik feminismoa. Feminismoa parte inportante bat da guretzako. Eta gainera feminismoa eta euskalgintza oso dibortziatuta egon izan dira Euskal Herrian urte askotan. Eta gugan ere, bai Lorearengan eta bai neuregan, nahiz eta buru-gorputz beretan bizi ziren gure parte euskalgintzakoa -euskaltzalea, euskalduna-, eta baita ere gure zati feminista, ematen zuen bat zegoela ezker hemisferioan eta bestea eskuinekoan, ze orain dela gutxi arte ez zuten bat egin baterako zein besterako

erabiltzen genituen argumentazioek edota gogoetek. Baina "garai berria" esaten diogun honetan euskalgintzaren egoerak sortzen zigun ardurak eraman gaitu nolabait konexio hori egitera.

Gure bizi- eta lan-esparru hori bapatean ikusten genuen agortuta, nekatuta, eta batez ere egoera berriei erantzuteko zailtasunekin, ez praktikan bakarrik, baita diskurtsiboki ere. Eta hor egin zen, gugan behintzat, nolabait, feminismoarekin lotura. Zergatik ikusten genuen zailtasunekin? Ba gaur egungo galdera askori erantzuteko tautologian amiltzen ziren erantzunak erabiltzen zirelako: zergatik egin euskaraz? Euskaldunak garelako... Alde horretatik, ikusten genuen feminis-

moak identitateaz egiten duen irakurketak ekar zezakeela ekarpen bat.

Hain juxtu, feminismoak identitatearekin egiten duen jolasa delako deseraikitzea eta eraikitzea. Hala ere, hau lantzen hasi ginenean, ohartu ginen, nolabait, gauzak ez direla inoiz hutsetik hasten. Zero kilometroa, inoiz izatekotan, neolitikotik ere askoz ere haruntzago dagoela. Eta gai honetan ere gu ez ginela ari gauza oso berririk ekartzten. Hau da, hasi ginenean arakartzten, konturatu ginen, esate baterako, nolabait, eremu abertzale-

tik sortzen den lehenengo mugimendu feministak zapalkuntza hiru-koitza aipatzen zuela: klaseagatik, nazioagatik eta emakume izateagatik. Angela Davis aipatzen zuten haien erreferenteen artean, belztasuna, klasea, arraza, eta emakumea aldagaiak hor jarriz. Eta, nolabait, guk ere, berritze horretan, aldagai horiek oso kontuan hartze-koak zirela ikusten genuen.

Oso interesgarria ere iruditzen zaigu belztasunaren aldarrikapena bera. Badakit, azken boladan entzun ditugu kritika asko, Angela Davis eta Nelson Mandela uzteko bakean... gure egoera ezin dela parekatu Hego Afrikako Apartheidarekin eta gainerakoekin. Baina gizakiak animalia sinbolikoak gara, eta metaforak egiten gaituzte. Eta metafora bezala nik uste dut beraiek askoz ere baliagarriagoak zaizkigula eskura izan ditzakegun beste batzuk baino.

Pixka bat ikusteko nola ikusten genuen guk euskal hiztun edo euskalgintzatik edaten genuen hori eta feminismotik edaten genuena parekatzeko bidea. Batetik, naturalizazioaren kontzeptuan. Gure diagnostikoan argi eta garbi zegoen batetik euskal hiztun moduan bigarren mailako hiritar garela, azpiratuak garela, hizkuntza hegemonikoaren ez-hiztun garen heinean. Bestetik, emakume bezala, edo ezgizon hegemoniko garen heinean ere, antzeko egoeran geundela. Eta azpiratze egoera horretarako, feminismoak, emakume edo ezgizonen kasuan hain argi detektatu duen naturalizaziorako tresna horrek euskal hiztunen kasurako ere balio zuela.

Veámos al movimiento por el euskera en dificultades, y pensamos que el feminismo podía ayudar

Guk esaten dugu ere naturalizazioa suntsipen handiko arma bat dela mendebaldeko gizon txuri hetero arrakastatsu hizkuntz hegemonikoko hiztun ez den guztiarentzat. Eta klaro, mundu honetako jende asko gelditzen da definizio horretatik kanpo. Eta zer da naturalizazioa? Ba azken batean kognizio modu bat eramaten zaituena pentsatzera eta sinestera zauden tokian zaudela halakoa zarelako. Atxikitzen zaizkizun ezaugarriek kokatzen zaituzte botere sarean leku zehatz batean, funtzio zehatz batzuk betetzen, eta funtzio zehatz horiek betetzen dituzunez, zaude azpiratuta egoera horretan. Hau da, emakume izateak ezaugarri jakin batzuk ditu: esate baterako, amul-tsuak gara besteekin, zaintzarako

joera dugu, goxoak gara, etxekoiak... eta horrek funtzio jakin batzuk betetzera eramaten gaitu, eta funtzio horiek betetzen ditugunez, botere sarean gauden tokian gaude.

Atal honi begira jarrita, gaur egun ere, ikusi besterik ez dago etxeko lanen kopuru handienak zeintzuk egiten dituzten, haur zaintzagatik eszedentziak nork eskatzen dituen, zaharren zaintza noren eskutan gelditzen den... gizonezkoek eszedentziak Hegoamerikara bizikletaz bidaia inizatikoak egiteko hartzen dituzte. Hor badago kasuistika oso bat.

Euskararekin ere antzeko zerbait esan dezakegu, naturalizazio pro-

La naturalización de la discriminación por ser euskaldun o por ser mujer es equivalente

zesu hori egiten dela. Euskarari atxiki-tzen zaizkio ezaugarri batzuk. Eta ezaugarri horien arabera betetzen ditu funtzio batzuk, eta funtzio horiek betetzen dituzenez, dagoen tokian dago.

Adolfo Suarezek, Espainiako trantsizioa esaten zion horretako lehenengo presidentek, bere garaian esan zuen euskarak ez zuela balio fisika nuklearra azaltzeko. Hau da, ezintasuna berezkoan jartzen zion. Gaur egun ere mediku euskalduna edo mediku ona kontrajartzen denean, logika bera erabiltzen da. Azken batean, emakumeari atxiki-tzen zaio naturari lotuta egotea; basari, emozioari, irrazionaltasunari, intuizioari, etxe-

ko izateari... eta euskarari ere atxikitzen zaizkio ezaugarri berberak. Hau da, unibertuala, patroia, eredia ez den guzti hori izatea.

Zein izan da feminismoaren bertute handienetako bat? Ba nolabait naturalizazio horri buelta ematen jakin duela. Eta horretarako erabili ditu hainbat kontzeptu: jabetzea, ahalduntzea eta boteretzea. Hau da, ohartzea zein den nire egoera, naturalizazio logika horretaz ohartzea, ahalmentzea, norbere buruari botere kuota batzuk ematea horri aurre egin ahal izateko, eta boteretzea ahalduntze hori maila kolektiboago batera eramanda.

Euskalgintzak ere, noski, egin du bide luze bat hau guztia arakatzuz, baina, nolabait, kontzientzia hartzearen terminologia erabili du. Eta, ziur aski, kontzientzia hartzeak garamatza orain dela 50 urteko mundu ikuspegiatarara, non pertsonak mundura jaiotzen ginen ia gauza monolitiko bat bezala, autoikuspegi monolitiko batekin, eta bizitzan zehar misio bat betetzeko egitekoarekin. Eta, misio horrek, gure kasuan asko du zerikusia herria edo hizkuntza salbatzearekin. Nik umetatik jaso dut hizkuntza salbatzearen misioa nire gain, pentsa ze zama. Aldiz, feminismoak, nolabait horri buelta eman dio, eta irakurketa gure izate sakonki postmodernora gehiago gerturatzeko dena ematen asmatu du. Norberaren askatasun pertsonalarekin lotu dugu. Nor izateko aukerarekin. Hau da, jabetzea, ahalduntzea eta boteretzea norbere prozesua izatea. Ez dut esaten honek ere

ez duenik arriskurik berarekin. Ziur aski pentsatu behar dugu ze puntura arte urtu behar dugun.

Feminismoak egin duen beste ekarpentxo bat, garrantzitsua izan daitekeena euskalgintza/herrigintza horrentzako, izan da identitate auzi bat zena, emakumeen kontu bat, demokrazia eta justizia sozialeko auzi bihurtzea. Eta uste dut euskalgintzak eta herrigintzak baduela asko horretatik ikasteko. Baina kontua ez dadila izan euskaldunak vs. erdaldunak, baizik eta demokrazia vs. ez-demokrazia parametro horietan jartzea. Pribilegioak nortzuk dituzten detektatzen ere asmatu du. Hau da, etxe askotarako, ez sukalderraino, komun zuloraino eraman du auzia: ez dut komuna garbituko zuk garbitzen ez duzun bitartean. Interpelazio horiek euskalgintzatik/herrigintzatik nola egin pentsatzen hasi behar genuke.

Bukatzeko, apuntetxo bat, kezkatuta gaudelako azken boladan identitatea esaten zaion horren inguruan zabaldu edo entzuten ditugun diskurtsoekin. Badirudielako gaur egun ezkerretik edo behintzat jendartearen asmo eraldatzaile sakona daukaten egitasmoetatik, borroka zilegi bakarrak

aspektu sozioekonomikokoak liriatekeela: hau da, ondasun materialen banaketa eta horien gaineko botere partekatzearekin zerikusia dutenak. Noski, hori oso garrantzitsua da, nor izatea dagoe-

**En el frente
contra el
capitalismo
creemos que la
identidad como
pueblo tiene
mucho que
decir**

lako jokoan. Baina beste-lako identitateetaz ari garenean, herri identitateaz ari garenean ere, guk uste dugu nor izate hori dagoela jokoan. Horrek berak kapital ekonomikoaz gain, sinbolikoa, kulturala de-

tektatu eta botere eta kapitalen sare oso bat deskribatu zuen. Eta kapitalismoaren ikaragarrikeria horren kontrako frontean iruditzen zaigu herri izaeraren borroka horrek ere zeresan handia duela. Hain juxtu, kapitalismoaren tresnetako bat homogeneizazioa delako. Desira eta emozio berdin-tsuak bilatzea leku guztietan, kon-tsumo eta espektatiba berberak bultzatzeko.

Bukatzeko, bukatu nahiko nuke Euskal Herria Zuzenean jaialdiko ereserki denaren zati bat irakurritz, laburbiltzen baitu nor izatearen garrantzia. "Koka ta hanburgesa, euskaldun baldresa gustua galtzea ere zer dugun errega! Kendu nahi digute bihotz ta bertute, izaki klonikoak egin nahi gaituzte; jo dezagun bada, goraki aldaba multinazional hoien herria ez gara, bretoi ta korsikar, kanak ta okzitandar nor bedera izaiteko har dezagun indar!"

**El feminismo
convirtió un
problema
identitario, de
mujer, en un
problema
democrático y de
justicia social**

4

ELA eta burujabetza

ELAren III. kongresutik 40 urtera

27

Amaia Muñoa

ELAko Idazkari Nagusiaren albokoa

Nire asmoa da ELAk nazio prozesuan duen papera nola ulertzen duen azaltzea. Horretarako 40 urte atzera jotzen hasiko naiz, orduan egin baitzuen ELAk III. Kongresua. Ez da kongresu bat gehiago, ELAren birfundazioa izan zen, aldaketa asko suposatu zituen, baina proiektuaren esentzia mantenduta: klase sindikatu abertzalea. Eredu sindikalaren inguruan hartu ziren erabakiak ezin hobeak izan ziren. Gaur egun dugun indarra eta hedapena, afiliazioa, ordezkaritza, eragin sozial eta politikoa, soilik azal daiteke garai hartan egin zen autonomiaren aldeko apustu ausart horregatik. Kongresu horretan onartu ziren printzipioek guretzat separa ezinak diren bi elementu lotu zituen: klase erreferentzia eta Euskal Herriaren interesa. Gure identitatea bi osagai hauekin osatuta dago.

Garai hartan hipotesi bat formulatzen da ere, 3 urterara, IV. kongresuan, gehiago zehaztuko dena. Gogoan izan garaiko testuinguru latza: diktaduratik atera berriak, estatuan ez gara ezer, egoera sozial gogorra, organiza-

zioa egiteke, eta lan esparruan eskumenik gabe. Bada, erabakitzen da eskumen faltari aurre egiteko tresna bat sortzea: lan harremanen euskal esparrua (LHEE). Alde desberdinen arteko akordioen bidez eskumen falta gainditzea da asmoa, eduki desberdinak landuz: negoziazio kolektibo propioa, organo bipartitoak, lan harremanak arautzeko tresnak, joko arauak... hipotesi honekin 10 urtetan izugarrizko arrakasta lortzen dugu: langileen %90aren lan baldintzak hemen negoziatzen dira; sektore publikoko negoziazio kolektiboak garatzen da; sindikatu eta patronalaren arteko prozedura akordioak egiten dira (hauteskunde sindikala, LHK, PRECO...)

Arrakasta hori arrazoitzeko hiru gako eman ohi ditugu:

1. 80. hamarkadan instituzionalizazioaren hasiera ematen da eta sektore publikoaren garapenean Eusko Jaurlaritzaren papera aldekoa da.

2. Patronalak homologazio demokratikoa behar du, aurpegia garbiketa

bat, frankismoarekin lotuta ikusten baitzuen jendeak, eta horrelako akordio esparruak bultzatzea bilatzen du. Negoziazio kolektiboaren ordenatzea ere interesatzen zaio.

3. UGT eta CCOO-ren arteko lehia itzela, jokoan baitaingo sindikatuen arteko hegemonia. Hori dela eta, negoziazio kolektiboaren zentralizazioa bigarren mailan uzten dute.

Arrakasta ikaragarria lortuta 10 urtean, gauzak okertzen hasten dira, patronal eta gobernuaren jarrera aldatzen delako. Bi aktore hauen konpromisoa hautsita, aldarrikapen eta mobilizaziora jo beharko da LHEE bultzatzeko eta nazio prozesu bat garatzeko. 1992ko *Euskadi aurrerapen eta askatasunaren bidetik* erreferentziatzko idatzian gogoeta hau jasotzen da. Sindikatuaren begirada zabaltzearen beharra ikusten da, eta bere buruari helburuak

Nuestra identidad tiene estos dos componentes: la referencia de clase y los intereses de Euskal Herria

jartzen dizkio ELAK: agenda soziala jorratu, besteekin erreferentzia komunak eraiki, LABekiko jarrera aldatu, afiliazioaren enkoardamendu aktiboa bultzatu... LABekin ibilbide bat hasten da

LHEEren alde. 1994ean egin genuen manifestazio erraldoia inflexio puntu bat da.

Horrela LHEE garatzen doa. HOBETUZ akordioa lortzen da, nahiz eta ibilbide laburra izan. Gogoratu 1992an FORCEM akordioa egiten dela Estatuan. Ez da gure eredia, eta lortzen dugu HOBETUZek, epe labur batean bada ere, beste eredu batekin lan egitea.

90. hamarkadan gauzak nola doazen ikusita, ELAK ondorioak ateratzen ditu eta Estatutuaren bidea agortutzat ematen du definitiboki (gogoan izan 1997ko Gernikako ekitaldi entzutetsua). ELAK erabaki hau har dezake, soilik, organizazio auto-

nomoa delako, politikoki eta finantzieroki. Estatutuaren bidea itxita, soberanismoarena zabaltzen da, soberanismo sozialarena: Estatua-ekin konfrontatu indar metaketaren bidez.

Beraz, aurreko hipotesia pikutara joanda, lan esparru propioa eraikitzeke eragileak (patronala eta gobernu) falta baitira, eta gobernuak egiten dituzten politika neoliberalekin nazio prozesuan atzeraka egiten dela sinetsita baikara, urrats berriak ematen hasi ginen, esan dudana bezala. Koherentziaz jokatzeko asmoz emandako urratsak ez ziren errazak izan. Askotan bakarrik, eremu politiko-mediatikotik egur asko jasota. Prozesu desberdinak kateatuz ibilbide berria abiatzen da, honez gero 20 urte bete dituen. Negoziazio kolektiboan estrategia aldatu eta gatazka areagotzeko ahalgin handia egiten da, batez ere 2000 urtetik aurrera. Edukirik ez duen partehartze instituzionala bertan behera uztea erabakitzen da. Mezu sindikal, sozial eta politikoa sakontzeko eta zabaltzeko konpromisoa gauzatzen da. Eremu desberdinetan harreman berriak sortzen ditugu organizazio sozialekin, ekimen berriak bultzatuz, eta giza eskubideen eremuan ere konpromisoak hartzen ditugu (Lizarrar Garaziren 20. urteurrena izateko bi urte besterik ez dira falta).

Prozesuak ez dira linealak, bi estrategiak solapatu egiten dira batzuetan. Emandako urrats bakoitzak hurrengo markatzen du, ibilbidearen helmuga ez da garbi ikusten, pausoz pauso goaz. Eta ibilbide horretan badago emaitza bat: sindikalgintza sendoa Euskal Herrian, eraginkorra dena, nahiz eta ez nahi

adina. Nazio prozesuari begira hau ekarpen handia dela iruditzen zaigu, honek azal-tzen baitu 2009tik hona, krisiaren aurrean, Euskal Herrian eman den erantzun soziala.

Aurrera begira zer?

Burujabetzak kontzeptuarekin lotuta, guri dagokigun lana, ekarpena, ardura, arlo sindikalean eta sozialean kokatzen dugu. Arlo horiek sendotzea da gure ardura, eta burujabetza behetik eraikitzea. Arlo sozialari dagokionez aipatu dugu erantzun sozialaren aro hori. Greba orokorren ziklo horren baitan aliantza berri bat sortu genuen: aliantza sindikala eta soziala, mobilizatzeko helburuarekin (6 greba orokor eta hamaika mobilizazio egin genituen). Baina salaketa eta aldarrikapenekin batera proposamenak egin behar genituela ikusi genuen, eta lan handia hartu dugu alternatibak badirela ikustarazteko. Lan horren emaitza dira Karta Soziala, eta iazko urriko Alternatiben Herria.

Maiz, zailtasunetan jartzen dugu arreta, eta ez dago gaizki, aurrera begira hobetzen laguntzeko balio baitu horrek, baina gauza onak, ere, baloratu behar ditugu. Hegoaldean gehiengo sindikalak organizazio sozialekin duen harreman zabal honek mugak ditu, noski, baina horrek ez gaitu eraman behar aurrera begira duen balore eta potentziala ezkutatzerara. Bi elementu azpimarratu nahi nituzke nik: diagnostikoa konpartitzen dugu eta aliantzaren izaera definitu dugu.

En este camino realizado, ya hay un resultado: un sindicalismo potente en Euskal Herria

Diagnostikoa bat gaitoz. Kontzertazioa ez da posible, ez gara elkarriketa soziala berreskuratzeko mobilizatzen ari. Adostu dugun ildo mobilizazioarena da. Eta aliantzaren izaeran esan-

guratsua da karta sozialean organizazio batzuk daudela eta beste batzuk ez. Askok eztabaidatu da, bai, baina bide bat egin dugu: alderdi politikorik ez dago eta diagnostikoa konpartitzen ez duen beste organizazio sindikalik ere ez.

Egin dugunaren balioaz jabetzeko perspektiba apur bat hartzeak merezi du. Europara begiratuta, gehien-ago duen sindikalgintzak Europan, oro har, elkarriketa soziala ez du agortutzat ematen. Guri, hemen, normala iruditzen zaiguna ez da arrunta Europan.

Garrantzia ematen diogu diagnostiko zintzoa egiteari, diagnostiko erreala ahalbidetuko baitu erantzun egokia. Sinetsita gaude irtenbidea badagoela, bestela ez ginen hemen egongo. Herrien eta lurraldeen burujabetzak garatu behar dira irtenbide hori aurkitzeko. Orain da momentua, beste gizarte eredu hori jada sortzen joan behar dugu, geroz eta espazio burujabeagoak sortzen joan. Baina nola?

Soilik antolatua eta mobilizatu dagoen langileriak edo herriak eragin dezake erabakietan, berdin Estatu batean zein Estaturik gabeko herrialde batean. Berdin Grezian edo Frantzian, zein Euskal Herrian. Horretarako gakoa aliantzak dira, eta hor guk erronka dugu, aliantzak zabaltzen, berriak egiten edo ditugunak sakontzen; Euskal Herrian bertan zein kanpoan, eremu eta esparru

desberdinetan. Gure ardura da eta horretan murgildu behar dugu.

Besteak beste, orain martxan dugun negoziazio kolektiboaren estatalizazioaren kanpainak burujabetzaren beharra azpimarratzen du. Gure esparruan dauden aukerak aprobetxatu behar ditugu, eta gure erronkak egi bihurtu, antolatuz. Hemen lan egin, hemen negoziatu, hemen erabaki, negoziazio kolektiboan burujabeak. Kanpaina, beste kanpaina zabalago batean txertatuta dago, prekaritatearen kontrako kanpaina. Luzea izango da, urte batzuetan markatuko digu gure eginkizuna. Hor ere aliantzek asko baldintzatuko dute emaitza, onerako zein txarrerako.

Barne antolakuntza aipatu nahi nuke ere. Erronka honi erantzuteko, indar harremanean hobetzeko lantoki bakoitzetik abiatuta, gauza batzuk modu desberdinean egin behar ditugu. Denbora daramagu gure esku dagoena hobeto egin behar dugula esanez. Lan egiteko moduen aldaketak urte batzuk iraun ditzake, ez dago oso sartuta gure kulturaren modu planifikatuan lan egitea, zeozer egitean balorazioa egin eta ondorioak ateratzea. ELAK ibilbide bat egiten badu lan egiteko moduak hobetuz, sindikalgintzari eta nazio prozesuari aportazio interesgarria egin diezaikeela uste dut. Hori ere gure erronka da.

Eta amaitzeko, bildo azpimarratu nahi ditut, etorkizunari begira

1. Genero parekidetasuna lortzeko antolakuntza aldaketa: Feminismoaren indarra atera da

egun hauetan. Feminismoak Euskal Herrian izan duen garapena garrantzitsua da. Urrun dago berdintasuna, ugariak dira oztopoak, eragozpenak eta zailtasunak, baina ELAK defendatzen duen gizarte ereduan emakume eta gizonen arteko berdintasuna zentrala da. Beraz, momentu honetan gure organizazioan hausnarketa sakona egiten ari gara: ELA zertan da oztopoa genero berdintasunerako? Batzuetan gogorra da norbere burua ispiluan ikustea, gauza asko ikusten direlako. Eta galdera modu positiboan eginda: ELAK nola sustatu dezake berdintasuna ELA barruan eta kanpoan?

Kontzienteki egiten ez dugun arren, gizarte honen desberdintasun batzuk errepikatzen ditugu ELAn. Gure kulturaren sartuta daudelako, gure lan egiteko eratan, gure antolakuntzan. Erronka handia da hau aboratztea, baina konpromiso politikoa hartuta daukagu.

2. Justizia klimatikorako borroka: 100. urteurreneko adierazpenean genion klima aldaketak gure agendan toki gehiago hartu behar duela. Azpimarratzekoa da hau, gutxi baitira puntu honetara iritsi diren sindikatu maioritarioak. Harro gaude, baina adierazpenetatik ekintzetara pasatzea ez da erraza. Dena den, urra-

tsak eman ditugu: trebakuntza eta publikazioetan gauza interesgarriak, hausnarketak, mobilizazioak egin ditugu, plataforma desberdinetan parte hartu dugu,

La lucha climática es nuestra lucha, es la lucha por la justicia social

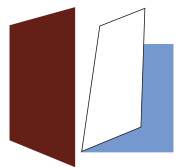
ekimenak bultzatu ditugu, Alternatiba bezala, baina ez da nahikoa. Aldaketa klimatikoa hil ala biziko arriskua da, baina aukera ere bada. Auzi honek lagundu behar digu pausu gehiago ematen. Trantsizioan sartuak gara. Galdera da: trantsizioa honek, kapitalak bultzatuta, injustizia gehiago sortuko du? edo arlo sozialetik gai izango gara trantsizioan justizia gehiago ekartzeko?

Borroka klimatikoa gure borroka da, justizia sozialaren aldeko borroka. Eta Txetxek dioen bezala, klimaren aldeko borroka Euskal Herriaren aldeko borroka bera da, pertsonen, herrien eta lurraldeen burujabetzaz ari gara, elikaduraz, energiaren, ekonomiaz, politikaz, demokraziaren burujabetzaz. Honekin batera klimaren aldeko borroka bada ere enplegurako aukera paregabea. Orain urte batzuk egin genuen azterketa batean Hegoaldean 100.000 enplegu sortzeko aukera zegoela ondorioztatzen zen. Iparralden ere ikerketa egin da eta 10.000 enplegu ateratzen dira. Klima eta pertsonak zainduko dituen bestelako ekonomia batek beharko lituzkeen enpleguak dira. Beraz, hamaika arrazoi daudelako, egin dezagun gure, aldaketa klimatikoaren aurkako borroka.

**¿Cómo podemos fomentar la equidad entre hombres y mujeres en el sindicato?
¿Y fuera de él?**

Argitaratutakoak

- 11 TIEMPO DE TRABAJO Y EMPLEO. 1996. URTARRILLA
- 12 POR UNA FISCALIDAD JUSTA Y SOLIDARIA. 1996. EKAINA
- 13 TÓPICOS Y REALIDADES SOBRE LOS SALARIOS. 1996. URRIA
- 15 LA POLÍTICA ECONÓMICA CUESTIONADA. 1997. ABENDUA
- 16 LA REDUCCIÓN DEL TIEMPO DE TRABAJO Y EL EMPLEO. 1998. MAIATZA
- 17 COMPROMETIDOS CON EL AUTOGOBIERNO Y EL MARCO VASCO DE RELACIONES SOCIALES Y LABORALES. 1998. ABENDUA
- 18 PROPUESTAS PARA UN NUEVO ESCENARIO. UNA SÍNTESIS DESDE LA MILITANCIA SINDICAL. 1999. URRIA
- 19 CRECE LA CONTESTACIÓN CONTRA LA GLOBALIZACIÓN NEOLIBERAL. 2000. MAIATZA
- 20 JOAQUÍN NAVARRO ESTEBAN: UNA VISIÓN INDEPENDIENTE DEL PROBLEMA VASCO. 2000. URRIA
- 21 FORO SOCIAL MUNDIAL: PORTO ALEGRE BESTELAKO MUNDUA POSIBLE DA. 2001. APIRILA
- 22 DESDE PORTO ALEGRE A FLORENCIA PASANDO POR BARCELONA. 2002. AZAROA
- 23 EGUNKARIAREN ITXIERA. EUSKALGINTZAREN ETA EUSKALZALEEN AURKAKO OPERAZIOA. 2003. EKAINA
- 24 NEW ORLEANS: IRAGARRITAKO HONDAMENDIA. LA CATÁSTROFE NEOLIBERAL. 2005. URRIA
- 25 FRANTZIAKO ISTILUAK. EL NOVIEMBRE FRANCÉS. 2006. URTARRILA
- 26 MUNDUKO MERKATARITZA ERAKUNDEA: ESKUBIDEAK SALGAI. 2006. APIRILA
- 27 IRAILAREN 11, ESKUBIDEAK PIKUTARA? DERECHOS EN JAQUE. LA FIN DES DROITS? 2006. AZAROA
- 28 NON AU CPE: UN AN DÉJÀ.
- 29 XXI. MENDEKO SINDIKALISMOA. SINDICALISMO DEL SIGLO XXI.
- 30 BESTELAKO SINDIKALISMO BATI BURUZKO MINTEGI BATEN KRONIKA. 2007. ABENDUA
- 31 KAPITALISMOA EROTU AL DA? 2008. MAIATZA
- 32 MERKATARIEN EUROPA HONETAN, SINDIKALGINTZA KINKA LARRIAN. 2008. EKAINA
- 33 ASKATASUN SINDIKALARI BURUZKO MINTEGI BATEN KRONIKA. 2008. IRAILA
- 34 EUSKAL HERRIKO LABORANTZA GANBARA. 2008. ABENDUA
- 35 KRISIA ETA LANGILERIA. ERANTZUTEKO BEHARRA. 2009. APIRILA
- 36 KRISIA IRTENBIDEAK ETA ERANTZUN SINDIKALA. 2009. AZAROA
- 37 ETORKINEN PATUA (HIPO)KRISIAK JOTAKO EGUNOTAN. 2010. APIRILA
- 38 FINANTZA MERKATUEN ESTATU-KOLPEA. GOLPE DE ESTADO AL BIENESTAR. 2010. JUNIO
- 39 PLAN DE ESTABILIDAD Y RECORTES SOCIALES EN EUROPA. 2010. NOVIEMBRE
- 40 LA CRISIS QUE NO CESA. 2011. FEBRERO
- 41 GURE INDARRA, GUZTION BABESA. 2011. MAIATZA
- 42 RENOVACIÓN SINDICAL. 2011. ABENDUA
- 43 FINANTZEN DIKTADURATIK DEMOKRAZIARA. 2012. APIRILA
- 44 ZORRA XANTAI GISA. AUDITORÍA DE DEUDA Y ALTERNATIVAS A LAS POLÍTICAS DE AJUSTE. 2012. IRAILA
- 45 NEGOZIAZIO KOLEKTIBOA LAN ERREFORMA GARAIAN. EJEMPLOS DE LUCHAS. 2013. MAIATZA
- 46 LA VIA CATALANA. CAP A LA INDEPENDÈNCIA. 2013. URRIA
- 47 ERASOAK ORDEZKARITZA KOLEKTIBOARI. INNOVACIÓN SINDICAL. 2014. URRIA
- 48 BURUJABETZA. CUESTIÓN SOCIAL Y CUESTIÓN NACIONAL. 2015 APIRILA
- 49 EUSKAL HERRIKO ZERGA SISTEMA. ALTERNATIVAS FISCALES. 2015 IRAILA
- 50 IDENTITATEA, DEMOKRAZIA, ONGIZATEA... VÍAS AGOTADAS Y NUEVAS PERSPECTIVAS. 2016 MAIATZA

MANU
ROBLES-ARANGIZ
INSTITUTUA

g